مقاله پژوهشی

بررسی رابطه نظارت والدین و مهارت‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی در دانش آموزان پسر مقطع ابتدایی اول و دوم شهر اهواز

کرامت پارسا[1]، منصور سودانی[2]

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مشاوره، گروه مشاوره، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۲. استاد دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول).

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره ششم، شماره پنجاه و پنجم، سال ۱۴۰۰، صفحات ۳۰۶-۲۹۵

تاریخ وصول: ۱۳۹۹/۰۷/۲۹ **تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۰۱**

چکیده

پژوهش حاضر باهدف بررسی رابطه نظارت والدین و مهارت‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان اول و دوم مقطع ابتدایی شهر اهواز صورت پذیرفت. روش تحقیق در این پژوهش پیمایشی و اطلاعات به‌وسیله پرسشنامه استانداردشده سازگاری تحصیلی سینها وسینک، نظارت والدین فلانری، مهارت‌های اجتماعی ماتسون (پرسشنامه پنج سوالی) جمع‌آوری گردید. جامعه آماری تحقیق کلیه دانش آموزان اول و دوم مقطع ابتدایی شهر اهواز در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ می‌باشد.۱۸۰ نفر از این جامعه به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و موردمطالعه قرار گرفتند. به‌منظور پایایی سؤالات از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد و برای تجزیه‌وتحلیل اطلاعات از نرم‌افزار spss استفاده گردید. عمده‌ترین یافته‌های تحقیق عبارتنداز: بین نظارت والدین با سازگاری تحصیلی، بین مهارت رفتار اجتماعی مناسب با سازگاری تحصیلی، بین متغیر مهارت عدم پرخاشگری و رفتار تکانش گری با سازگاری تحصیلی، بین مهارت اطمینان زیاد به خود داشتن با سازگاری تحصیلی و بین متغیر مهارت ارتباط با همسالان با سازگاری تحصیلی رابطه مثبت معنادار و مستقیم وجود داشت و بین مهارت عدم رفتار اجتماعی مناسب با سازگاری تحصیلی رابطه منفی معنی‌داری وجود داشت. همچنین طبق رگرسیون چندگانه انجام‌شده، بین نظارت والدین و مهارت‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان اول و دوم مقطع ابتدایی شهر اهواز رابطه معناداری وجود داشت.

کلیدواژه: نظارت والدین، مهارت‌های اجتماعی، سازگاری تحصیلی.

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

مقدمه

بی‌شک خانواده مهم‌ترین واصلی‌ترین پرورشگاه و آموزشگاه فرد بوده و یکی از نهادهای آموزشی و پرورشی عمده‌ی جامعه محسوب می‌شود. بر این اساس بیان هرگونه سخن و اندیشه‌ای درباره‌ی تربیت افراد به‌ویژه کودکان، بدون توجّه به نفس حیاتی خانواده، سخن و اندیشه‌ی نادرستی قلمداد می‌گردد؛ زیرا فرزندان در درجه‌ی اوّل محصول تربیتی خانواده هستند و خانواده عامل اصلی القاء ارزش‌ها و هنجارها و مهارت‌های اجتماعی به کودکان محسوب شده و در رشد و تکامل شخصیت فرزندان تأثیرات عمده‌ای دارد در هر نظارتی چهارعنصر وجود دارد: ناظر، نظارت شونده، فرآیند و شیوه‌های نظارت. هدف نظارت باید رسانیدن نظارت شونده به خودکنترلی باشد. مبتنی بر این هدف، نظارت یک امر دقیق بوده و نیازمند کسب مهارت‌های لازم است. بخشی از فرآیند تربیت، نظارت و کنترل والدین[1] بر روی فرزندان است. شیوه‌های فرزند پروری بر اساس میزان کنترل والدین بر روی فرزندان تعیین می‌شود. بر این اساس این روش‌ها به چند نوع تقسیم‌شده‌اند (ملدرام و یانگ[2]، ۲۰۰۹) در شیوه سهل گیرانه والدین حداقل نظارت و کنترل را روی فرزندان دارند و یا اصلاً کنترلی روی آن‌ها ندارند. همچنین در شیوه قدرت‌مدار اعتقاد بر این است که تا آنجا که می‌شود باید فرزندان تحت کنترل قرار داشته باشند. نظارت روی فرزندان در تمامی رفتارهای شخصی، خانوادگی و اجتماعی وجود دارد.

بخشی از فرآیند تربیت، نظارت و کنترل والدین بر روی فرزندان است. شیوه‌های فرزند پروری بر اساس میزان کنترل والدین بر روی فرزندان تعیین می‌شود. بر این اساس این روش‌ها به چند نوع تقسیم‌شده‌اند در شیوه سهل گیرانه والدین حداقل نظارت و کنترل را روی فرزندان دارند و یا اصلاً کنترلی روی آن‌ها ندارند (رحمتی و نیکنامی[3]، ۲۰۱۰). در شیوه قدرت‌مدار اعتقاد بر این است که تا آنجا که می‌شود باید فرزندان تحت کنترل قرار داشته باشند. نظارت روی فرزندان در تمامی رفتارهای شخصی، خانوادگی و اجتماعی وجود دارد. شیوه دیگر که بین دو روش مذکور قرار دارد شیوه اقتدار منطقی است. در این روش انتظارات و توقعاتی که از فرزندان وجود دارد تصریح می‌شود. نقش‌های افراد روشن و انعطاف‌پذیر است. فرآیند، میزان و ابعاد نظارت و کنترل فرزندان مشخص و بین والدین و فرزندان هماهنگی دیده می‌شود. شیوه دیگر که بین دو روش مذکور قرار دارد شیوه اقتدار منطقی است. در این روش انتظارات و توقعاتی که از فرزندان وجود دارد تصریح می‌شود. نقش‌های افراد روشن و انعطاف‌پذیر است. فرآیند، میزان و ابعاد نظارت و کنترل فرزندان مشخص و بین والدین و فرزندان هماهنگی دیده می‌شود. آنچه در کنترل و نظارت مهم است این است که هدف اصلی کنترل و نظارت والدین، خودکنترلی و رشد کنترل درونی در فرزندان است. پژوهش‌ها نشان داده که کنترل درونی زمانی بیشترین رشد را خواهد داشت که فرزندان در شرایط کنترل به همراه محبت تربیت‌شده باشند. نظارت روی فرزندان یکی از وظایف والدین است. در تربیت سالم، والدین نظارت روی فرزندان را به‌صورت افراط‌وتفریط انجام نمی‌دهند. رفتار آن‌ها در برابر فرزندان قاطع و از سویی دیگر اطمینان‌بخش است. این عده از والدین هم برای رفتار خودمختارانه و هم رفتار منضبط

[1] Parental monitoring
[2] Meldrum, Young
[3] Rahmati, Niknami

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

فرزندان اعتبار قائل هستند و اعتقاددارند که کنترل بیرونی و نظارت والدین در نهایت باید به‌سوی کنترل درونی فرزند سوق یابد. آنان روابط کلامی را تشویق می‌کنند و وقتی از اقتدار خود برای کنترل استفاده می‌کنند و فرزندان را از چیزی نهی می‌کنند و یا انتظارات خود را به آنان منتقل می‌کنند برای این کار دلایل خود را مطرح می‌کنند، موارد امرونهی و انتظارات خود را به‌طور شفاف برای فرزندان مطرح می‌کنند و درباره دلایل آن‌ها باهم مباحثه می‌کنند. درواقع وضوح اهداف و ترتیب و نظم و مسئولیت‌پذیری فرزندان، راه و رسم زندگی را به فرزندان منتقل می‌کند؛ بنابراین انتظار می‌رود که کودکان تحت شرایط نظارت و کنترل مناسب‌ترین رشد را داشته باشند. نظارت و کنترل پشتوانه‌ای حمایت‌آمیز برای آن‌ها بود نه مانعی برای رشد و شکوفایی روانی- اجتماعی (ونگ[1]، ۲۰۱۳).

مدرسه نهادی اجتماعی است و نمایانگر فرهنگی است که به کودک طرز فکر وجهان بینی خاصی را منتقل می‌کند. در جوامع صنعتی کودکان بین پنج‌تا هفت‌سالگی مدرسه را آغاز می‌کنند. مدرسه نظام اجتماعی کوچکی است که کودکان در آن قواعد اخلاقی، عرف اجتماعی، نگرش‌ها و شیوه‌های برقراری ارتباط با دیگران ونیز مهارت‌های تحصیلی رامی آموزند (ماسن[2] وهمکاران، ترجمه یاسایی، ۱۳۸۰). متأسفانه مهارت‌های اجتماعی به‌عنوان جزئی از دروس مدرسه‌ای همیشه مورد بی‌توجهی قرارگرفته است فقط زمانی به این مهم توجه می‌شود که دانش آموزان از خود رفتاری نامناسب، مغایر با آنچه موردنظر اولیا می‌باشد، نشان دهند. احتمالاً وجود چنین وضعیتی مربوط می‌شود. به تأکید بیش‌ازاندازه بر آموزش محدود مهارت‌هایی که از دیدگاه معلمان باارزش است وعدم احساس مسئولیت در آموزش مهارت‌های اجتماعی از طرف آموزگاران، گویی که این امر جزئی از مسئولیت آن‌ها نمی‌باشند (سروری، ۱۳۸۸).

فرایند کسب مهارت‌های اجتماعی[3] و سازگاری اجتماعی کودکان در روانشناسی شناختی و خصوصاً در مبحث شناخت اجتماعی موردبحث قرارگرفته است. از مهارت‌های اجتماعی تعاریف زیادی شده است. شناخت و مهارت اجتماعی را فرایندی می‌دانند که کودکان را قادر می‌سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش‌بینی کنند، رفتار خود را کنترل نمایند و تعاملات اجتماعی خود را تنظیم نمایند (رجب‌زاده، ۱۳۹۰).

اجتماعی شدن فرایندی است که در آن هنجارها، مهارت‌ها، انگیزه‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای فرد شکل می‌گیرد تا ایفای نقش کنونی یا آتی او در جامعه مناسب و مطلوب شناخته شود. در این فرایند، اکتساب و به‌کارگیری مهارت‌های اجتماعی و چگونگی برقراری ارتباط و تعامل با دیگران، یکی ازمولفه‌های اصلی رشد اجتماعی بخصوص در بین کودکان و نوجوانان محسوب می‌شود. بنا به تعریف، مهارت‌های اجتماعی به رفتارهای آموخته‌شده و مقبول جامعه اطلاق می‌شود، رفتارهایی که شخص می‌تواند با دیگران به نحوی ارتباط متقابل برقرارکند که به بروزپاسخ‌های مثبت و پرهیز از پاسخ‌های منفی بینجامد (مارشال،۱۳۹۲).

[1]-Wang
[2]-Masn
[3]-social skills

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

دانش‌آموزی که مهارت‌های اجتماعی لازم را کسب کرده است، دانش‌آموزی است که می‌تواندبه خوبی با محیطش سازش کند و یا این‌که می‌تواند از طریق برقرار کردن ارتباط با دیگران از موقعیت‌های تعارض‌آمیز کلامی و فیزیکی اجتناب کند. این‌گونه دانش‌آموزان، رفتارهایی از خود نشان می‌دهند که منجر به پیامدهای مثبت روانی–اجتماعی، نظیر پذیرش توسط همسالان و رابطه مؤثر با دیگران می‌شود. از سوی دیگر، کسانی که مهارت‌های اجتماعی لازم را کسب نکرده‌اند، اغلب به اختلال‌های رفتاری مبتلا می‌شوند، از طرف همسالان پذیرفته نمی‌شوند، در میان همسالان و بزرگسالان محبوب نیستندوبامعلم و یا سایرافراد حرفه‌ای به‌خوبی کنارنمی‌آیند (سادوک، ۲۰۰۷) .

سازگاری در اصل از علم زیست‌شناسی نشأت گرفته است. نخستین بار، داروین آن را در نظریه تکامل خود مطرح نمود، سپس این مفهوم در علوم دیگر همچون روان‌شناسی و جامعه‌شناسی مورداستفاده قرار گرفت. این اصطلاح در معنای زیست‌شناختی به ساختارهای بیولوژیکی اشاره دارد که زنده ماندن انواع را تسهیل می‌کند و نه‌تنها انسان‌ها بلکه حیوانات و نباتات را نیز در برمی‌گیرد. در روانشناسی، سازگاری فرایندی کم‌وبیش آگاهانه فرض می‌شود که بر پایه‌ی آن فرد با محیط اجتماعی، طبیعی یا فرهنگی انطباق می‌یابد. این انطباق مستلزم آن است که فرد خود را تغییر داده یا اینکه فعالانه تغییراتی در محیط ایجاد نماید و درنتیجه هماهنگی لازم بین فرد و محیط ایجاد شود. چاپلین[1] (۱۹۸۵) سازگاری را تغییر در فعالیت‌ها به‌منظور فائق آمدن بر موانع و ارضای نیازهای خود تعریف می‌کند .وی سازگاری را نوعی حل مسئله می‌داند که در آن ارگانیسم یا فرد نیازی دارد که نمی‌تواند با روش‌های قبلی برآورده کند. در چنین موقعیت‌هایی، رفتار تغییر داده می‌شود تا اینکه پاسخ منجر به ارضا شود. فرد در حالت سازگاری نقش فعال‌تری در موقعیت ایفا می‌کند؛ به همین دلیل سازگاری با مفاهیم سازش، انطباق و همنوایی تفاوت دارد. سازگاری دارای ابعاد مختلفی است. سینها وسینگ سازگاری رابه سه نوع اصلی تقسیم بندی کرده اند: الف) سازگاری تحصیلی[2] ب) سازگاری اجتماعی ج) سازگاری عاطفی. بیکرو سیریاک[3] معتقدند سازگاری تحصیلی یک مفهوم چندبعدی بوده و به معنای توانایی افراد در پاسخگویی موفقیت آمیز به تقاضاهای متنوع و مختلف محیط آموزشی است. یکی ازعوامل مهمی که به نظرمی رسد در سازگاری تحصیلی دانشجویان موثربوده وتا به حال موردمطالعه قرار نگرفته است، سبک‌های تفکر است. استرنبرگ وزانگ سبکهای تفکر راشیوه های ترجیح داده‌شده افراد در تفکر واستفاده ازتوانایی های خود می‌دانند. آن‌ها در نظریه خودحکومتی ذهنی خویش معتقدند انواع شیوه های مختلف حکومتی که در جهان وجوددارد تصادفی نبوده بلکه انعکاس بیرونی افکارذهنی انسانها است (شکری و کدیور[4]، ۲۰۰۶).

فلاح (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه ی شیوه‌های فرزند پروری والدین با تربیت جنسی و مهارت اجتماعی نشان داد بین شیوه‌های فرزند پروری والدین باتربیت جنسی و مهارت‌های اجتماعی دانشجویان رابطه ی معناداری وجود دارد؛ و شیوه‌های فرزند پروری (آزادگذاری، استبدادی و مولفه ی منطقی) پیش‌بینی کننده ی قوی ای برای متغیرهای تربیت جنسی و مهارت اجتماعی بود و مولفه ی منطقی پیش‌بین کننده قوی تری برای متغیرهای تربیت جنسی و مهارت اجتماعی می‌باشد. شجری و حجازی (۱۳۹۸)

[1]Chaplin
[2]Academic adjustment
[3]Baker, Siryk
[4]Shokri & Kadivar

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

نیز نشان دادند بین سبک فرزند پروری سهلگیر با عدم ثبات عاطفی، فروپاشی شخصیت و همچنین بلوغ عاطفی کل و همچنین بین سبک فرزند پروری مستبد با مولفه دشواری در توصیف احساسات رابطه معناداری وجود داشت. سبک مقتدر با ناگویی خلقی کل و تمامی مولفه های آن نیز ارتباط معنادار داشت. نتایج آزمون رگرسیون چندگانه نیز نشان داد که هر سه سبک فرزندپروری توان تبیین برخی از مولفه های بلوغ عاطفی و ناگویی خلقی را داشتند. در نهایت سازگاری تحصیلی در رابطه بین سبک های سهل گیر و مقتدر با بلوغ عاطفی و ناگویی خلقی نقش میانجی را داشت. اشرف و شیخ الاسلامی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین ابعاد کنترل روانشناختی والدین و مهارت‌های اجتماعی دانشجویان نشان دادند بین مهارت‌های اجتماعی با سطح تحصیلات والدین همبستگی مثبت و معنادار و بین مهارت‌های اجتماعی با کنترل روانشناختی والدین، ابعاد شرم/نامیدی، بیان کلامی تحمیلی و کناره گیری از محبت همبستگی منفی و معنادار وجود دارد؛ بنابراین هرچه کنترل روانشناختی والدین کمتر و سطح تحصیلات والدین بیشتر باشد مهارت‌های اجتماعی فرزندان افزایش می یابد. همچنین میزان مهارت‌های اجتماعی دختران از پسران بیشتر است. علی آبادی و حسینی (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان رابطه سبک های فرزند پروری والدین با مهارت‌های اجتماعی فرزندان انجام دادند. یافته‌های پژوهش نشان دادکه بین سبک های فرزند پروری مستبدانه و مقتدرانه والدین بامهارت‌های اجتماعی دانش آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون خطی چندگانه به روش همزمان نشان داد به ازای هرواحد افزایش در انحراف استاندارد نمرات سبک فرزند پروری مستبدانه، نمرات مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان کاهش می یابد و به ازای هر واحد افزایش در انحراف استاندارد نمرات سبک فرزند پروری سهل گیرانه نمرات مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان افزایش می یابد. نیکویه[1] (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان نقش میانجی مهارت‌های اجتماعی در رابطه‌ی بین هوش هیجانی و سازگاری تحصیلی نشان داد بین هوش هیجانی و مهارت‌های اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود ندارد اما میانگین نمرات هوش هیجانی و مهارت‌های اجتماعی و سازگاری تحصیلی دانش آموزان بطور معنی‌داری رابطه وجود دارد. امیت هال[2] (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان مهارت‌های اجتماعی دوران کودکی به‌عنوان پیش‌بین‌های سازگاری تحصیلی نشان داد که مهارت‌های اجتماعی در دوران کودکی سازگاری تحصیلی در دوران تحصیل را بدنبال دارد. آرین و دوترر[3] (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان نظارت والدینی و سازگاری تحصیلی نشان دادعمده‌ترین یافته‌ها حکایت از آن داشت که نظارت والدین بر تکالیف درسی و سازگاری تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد و میزان سازگاری تحصیلی دانش آموزانی که والدین بر تکالیف درسی آن‌ها نظارت داشته اند از دانش آموزانی که والدین بر تکالیف درسی آن‌ها نظارت نداشته اند بیشتر بوده است. دورتی[4] (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان مهارت اجتماعی و سازگاری تحصیلی دانش آموزان نشان داد آموزش مهارت های اجتماعی به مثابه مهارت های زیربنایی سلامت روان رویکردی مؤثر در سازگاری تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر نوجوان می‌باشد. با توجه به مطالب فوق، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ علمی به این سوال است که؛

[1] Nikooyeh
[2] Emmett Hall
[3] Aryn M. Dotterer
[4] Dorothy

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

آیا بین نظارت والدین و مهارت‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی دانش آموزان ابتدایی مقطع اول و دوم شهر اهواز رابطه وجود دارد؟

روش پژوهش

روش پژوهش از نوع همبستگی است جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان ابتدایی مقطع اول و دوم شهر اهواز می‌باشد. نمونه در این پژوهش شامل ۱۸۰ نفر از دانش آموزان ابتدایی مقطع اول و دوم شهر اهواز می‌باشد. روش نمونه گیری به‌صورت تصادفی خوشه ای مرحله ای بود. بدین منظور ابتدا شهر اهواز را به ۴ ناحیه تقسیم کرده و به قید قرعه دو ناحیه مشخص و از هر ناحیه ۳ مدرسه دخترانه مقطع متوسط مشخص و از هر مدرسه سه کلاس و از هر کلاس حدود ۳۳ نفر (کلیه دانش آموزان هر کلاس) انتخاب و مورد آزمون قرار گرفت. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده ها از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون چندگانه و از نرم‌افزار کامپیوتری «SPSS» نسخه بیست و یکم استفاده شده است. برای کلیه فرضیه ها سطح معنی‌داری α=۰/۰۵ در نظر گرفته شده است.

پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی ماتسون: پرسشنامه دارای ۵۵ سؤال والد و ۵ سؤال معلم می‌باشد وبر اساس شاخص–لیکرت نمره‌گذاری می‌شود به دست خواهند آورد. این مقیاس در سال ۱۹۸۳ توسط ماتسون وهمکاران برای سنجش مهارت اجتماعی کودکان و نوجوانان ۴ تا ۱۸ سال تهیه‌شده و دارای سه فرم والد، مربی و دانش‌آموز است. لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر از ۵ سوال مربوط به فرم معلم استفاده گردیده است. در پژوهش حاضر ضریب پایایی این مقیاس با روش آلفای کرونباخ ۰/۶۵ به دست آمد.

پرسشنامه نظارت والدینی فلانری: نسخه ابتدایی این پرسشنامه در قالب ۶ سوال توسط فلانری و همکاران مورداستفاده قرارگرفته و آلفای کرونباخ ۰,۷۷ برای آن گزارش‌شده است (سینگر و فلانری، ۲۰۰۴). پرسشنامه نظارت والدینی دارای ۸ سوال است که آزمودنی بر اساس مقیاس چهاردرجه‌ای لیکرت به آن پاسخ می‌دهد. ضریب آلفای کرونباخ بدای کل مقیاس ۰,۷۲ درصد بود. در پژوهش حاضر نیز ضریب پایایی این مقیاس با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمد.

پرسشنامه سازگاری تحصیلی سینها و سینگ[1] (۱۹۹۳): پرسشنامه سازگاری اجتماعی دانش آموزان در سال ۱۹۹۳ توسط سینها و سینگ به‌منظور تعیین سازگاری اجتماعی، هیجانی و تحصیلی دانش آموزان ساخته‌شده است. در ایران ابوالفضل کرمی آن را ترجمه کرد و فرم ۶۰ سوالی با سه دارای ۳ خرده مقیاس: آموزشی، عاطفی و اجتماعی، این مقیاس را در نمونه ۳۰۰۰ نفری از دانش آموزان مقاطع مختلف تحصیلی موردبررسی قرار داده است. پرسشنامه حاضر نمره‌گذاری آن به صورت صفر و یک می‌باشد (خانخانی زاده، ۱۳۹۱). در پژوهش حاضر ضریب پایایی این مقیاس با روش آلفای کرونباخ۰/۸۲ به دست آمد.

[1] Academic Adjustment inventory of Sinha & sing

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

یافته‌ها

در این بخش فرضیه‌های مربوط به روابط بین متغیرهای پژوهش آزمون گردید.

جدول ۱. ضریب همبستگی بین متغیر نظارت والدین و مهارت‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی

متغیر ملاک / متغیر پیش‌بین	سازگاری تحصیلی		
	r	n	P
مهارت رفتار اجتماعی مناسب	۰/۵۹۴	۱۸۰	۰/۰۰۱
مهارت عدم رفتار اجتماعی مناسب	-۰/۵۳۹	۱۸۰	۰/۰۰۱
مهارت عدم پرخاشگری و رفتار تکانش گری	۰/۳۶۶	۱۸۰	۰/۰۰۱
مهارت اطمینان زیاد به خود داشتن	۰/۳۱۷	۱۸۰	۰/۰۰۱
مهارت ارتباط با همسالان	۰/۳۷۲	۱۸۰	۰/۰۰۱
نظارت والدین	۰/۴۵۶	۱۸۰	۰/۰۰۱

مندرجات جدول ۱ نشان می‌دهد که بین متغیر نظارت والدین با سازگاری تحصیلی در کل آزمودنی‌ها رابطه معناداری وجود دارد. (r=۰/۴۵۶)؛ بنابراین فرضیه یک در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد. بین متغیر مهارت رفتار اجتماعی مناسب با سازگاری تحصیلی در کل آزمودنی‌ها رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد (r=۰/۵۹۴)؛ بنابراین، فرضیه ۲ در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد، بین متغیر مهارت عدم رفتار اجتماعی مناسب با سازگاری تحصیلی در کل آزمودنی‌ها رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد (۰/۵۳۹- =r)؛ بنابراین فرضیه سه در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد، بین متغیر مهارت عدم پرخاشگری و رفتار تکانش گری در کل آزمودنی‌ها رابطه مثبت معناداری وجود دارد (r=۰/۳۶۶). بنابراین فرضیه چهار در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد، بین متغیر مهارت اطمینان زیاد به خود داشتن با سازگاری تحصیلی در کل آزمودنی‌ها رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد (r=۰/۳۱۷)؛ بنابراین فرضیه پنج در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد، همچنین بین متغیر مهارت ارتباط با همسالان با سازگاری تحصیلی در کل آزمودنی‌ها رابطه مثبت معناداری وجود دارد (r=۰/۳۲۷). بنابراین فرضیه شش در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد.

جدول ۲. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مربوط به تعامل متغیرهای نظارت والدین و مهارت‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی در دانش آموزان پایه اول و دوم مقطع ابتدایی شهر اهواز با روش ورود همزمان (Enter)

مدل	SS	df	MS	F	P	R	RS
رگرسیون	۵۹۱/۷۲۷	۶	۹۸/۶۲۱	۳۰/۸۲۴	۰/۰۰۰	۰/۷۱۹	۰/۵۱۷
باقیمانده	۵۵۳/۵۱۷	۱۷۳	۳/۲				

جدول ۳. خلاصه‌ی مدل رگرسیون و مشخصه‌های آماری رگرسیون به روش همزمان

متغیرهای پیش‌بین	B	Beta	t	P
نظارت والدین	۰/۱۳۰	۰/۲۰۰	۳/۳۱۴	۰/۰۰۱
مهارت رفتار اجتماعی مناسب	۰/۶۲۴	۰/۲۹۵	۴/۳۴۱	۰/۰۰۰
مهارت عدم رفتار اجتماعی مناسب	-۰/۷۴۵	-۰/۲۸۶	-۴/۶۶۴	۰/۰۰۰
مهارت عدم پرخاشگری و رفتار تکانش گری	۰/۵۰۵	۰/۱۹۴	۲/۷۲۱	۰/۰۰۷

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

مهارت اطمینان زیاد به خود داشتن	-۰/۱۳۴	-۰/۰۵۹	-۰/۷۸۹	۰/۴۳۱
مهارت ارتباط با همسالان	۰/۳۴۱۷	۰/۱۱۸	۱/۷۸۹	۰/۰۷۵
مقدار ثابت	۶/۶	-	-	-

همچنین برای تعیین یک معادله پیش‌بینی مناسب با استفاده از کوچک‌ترین مجموعه‌ی احتمالی از قوی‌ترین ترکیب متغیرهای پیش‌بین از روش رگرسیون گام‌به‌گام (Stepwise) استفاده‌شده است. جدول زیر نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مربوط به تعامل متغیرهای مهارت رفتار اجتماعی مناسب، مهارت عدم رفتار اجتماعی مناسب، مهارت عدم پرخاشگری و رفتار تکانش گری و نظارت والدین با سازگاری تحصیلی در دانش آموزان اول و دوم ابتدایی شهر اهواز را با روش گام‌به‌گام (Stepwise) نشان می‌دهد.

جدول ۴. ضرایب همبستگی چندگانه مربوط به تعامل متغیرهای نظارت والدین و مهارت‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی در دانش آموزان پایه اول و دوم مقطع ابتدایی با روش گام‌به‌گام (Stepwise)

شاخص آماری	همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	نسبت F احتمال p	ضرایب رگرسیون (β) و (B)				مقدار ثابت (a)
متغیرهای پیش‌بین	R	RS		۱	۲	۳		
۱-مهارت ۱	۰/۵۹۴	۰/۳۵۳	F=۹۱/۱۹ p<۰/۰۰۱	B=۱/۲۵۹ β=-۰/۵۹۴ t=۹/۸۵ p=۰/۰۰				۸/۶۰۸
۱- مهارت ۲	۰/۶۶۰	۰/۴۳۵	F=۷۶/۲۸ p<۰/۰۰۱	B=۰/۹۲۲ β=۰/۴۳۵ t= ۶/۷۳۱ p=۰/۰۰	B=-۰/۸۵۵ β= -/۳۲۸ t=-۵/۷۸ p=۰/۰۰			۱۱/۸۸۵
۲- مهارت ۳	۰/۶۹۱	۰/۴۷۷	F=۷۰/۲۹ p<۰/۰۰۱	B=۰/۸۸۵ β=۰/۴۰۳ t= ۶/۴۱۱ p=۰/۰۰	B=-/۷۷۵ β= -/۲۹۷ t=-۴/۷۲۲ p=۰/۰۰	B=۰/۵۵ β=/۲۱۲ t=۳/۷۵ p=۰/۰۰		۱۰/۶۷۵
۴- نظارت	۰/۷۱۲	۰/۵۰۸	F=۷۰/۲۹ p<۰/۰۰۱	B=۰/۶۳۱ β=-۰/۳۱۷ t=۴/۷۲۲ p=۰/۰۰	B=-۰/۷۳۳ β=۰/۲۸۱ t=-۴/۵۷ p=۰/۰۰	B=۰/۵۴۷ β=۰/۲۱۰ t=۳/۸۳۳ p=۰/۰۰	B=۱/۲۹ β=/۱۹۹ t=۳/۲۹۷ p=/۰۰۱	۶/۷۶۳

همان‌طور که در جدول ۴ نشان داده‌شده است، طبق نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون با روش گام‌به‌گام، از میان متغیرهای پیش‌بین سازگاری تحصیلی، چهار متغیر مهارت رفتار اجتماعی مناسب، مهارت عدم رفتار اجتماعی مناسب، مهارت عدم پرخاشگری و رفتار تکانش گری و متغیر نظارت والدین برای سازگاری تحصیلی است و می‌توان به یک معادله پیش‌بینی با ترکیب چهار متغیر پیش‌بین ذکرشده دست‌یافت که بر این اساس ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین برابر با MR=۰/۷۱۹ و RS=۰/۵۱۷ می‌باشد که در سطح P<۰/۰۰۱ معنی‌دار است. باملاحظه مقدار ضریب تبیین درروش همزمان و روش گام‌به‌گام می‌توان دریافت که ترکیب هر چهار متغیر پیش‌بین، بهترین ترکیب پیش‌بینی کننده سازگاری تحصیلی دانش آموزان اول و دوم ابتدایی است.

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌گونه که در بخش یافته‌ها ملاحظه شد نتایج آزمون همبستگی پیرسون فرضیه اول نشان داد که بین نظارت والدین و سازگاری تحصیلی رابطه مثبت معناداری وجود دارد. (r=۰/۴۵۶)؛ بنابراین فرضیه یک در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ پژوهش تائید شد. این یافته با نتایج پژوهش‌های هورنای (۱۹۹۷)، نوابی نژاد (۱۳۷۲)، کریمی (۱۳۸۱)، حق‌شناس (۱۳۸۸) و مهدوی و غنیمتی (۱۳۸۱) همخوان است. خانه جایی است که زندگی در آن آغاز می‌گردد و علی‌رغم تمایل جوانان در دوران جوانی به رهایی از قیود و محدودیت‌های خانوادگی، نبودن روابط مطلوب و همبستگی‌های خانوادگی اثر مخربی به‌ویژه در سنین نوجوانی بر جای می‌گذارد در خانواده‌ای که پدر نیست و مادر نیز سخت مشغول کار است و یا براثر اعتیاد والدین، طلاق والدین و عوامل دیگر، نابسامانی‌هایی در خانواده به چشم می‌خورد. احتمالاً فرزندان به فرار از مدرسه، دزدی و...دیگر رفتارهای بزهکارانه دست می‌زنند. (نوابی‌نژاد، ۱۳۷۲). به نظر کارن هورنای (۱۹۹۷)، رفتار بهنجار یا ناسازگار ریشه در مناسبات والدین و فرزندان دارد. اگر فرد، گرمی و عشق را تجربه کند، احساس امنیت می‌کند و به شیوه‌ای بهنجار رشد می‌کند. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت: هرچه نظارت والدین بیشتر و دقیق‌تر باشد، فرزند تعامل بهتری با محیط خود برقرار می‌کند و درنتیجه ازنظر تحصیلی و سایر زمینه‌ها به پیشرفت خوبی دست می‌یابد.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین متغیر مهارت رفتار اجتماعی مناسب با سازگاری تحصیلی در کل آزمودنی‌ها رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد (r=۰/۵۹۴)؛ بنابراین، فرضیه ۲ در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد. این یافته با نتایج پژوهش‌های هارجی و مک کارتن (۱۹۸۶)، تایلر (۱۹۴۹), اریکسون (۱۹۶۳) همخوان است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت: رفتارهای اجتماعی هدفمند هستند، ما از این رفتارها برای کسب نتایج مطلوب استفاده می‌کنیم و بنابراین برخلاف سایر رفتارها که اتفاقی یا غیرتعمدی هستند، مهارت‌های اجتماعی هدف‌دارند مهارت‌های اجتماعی متناسب بودن آن‌ها با وضعیت فردی است. فردی ازلحاظ اجتماعی ماهر است که بتواند رفتارهایش را متناسب با انتظارات دیگران تغییر دهد.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد بین متغیر مهارت عدم رفتار اجتماعی مناسب با سازگاری تحصیلی در کل آزمودنی‌ها رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد (r=-۰/۵۳۹)؛ بنابراین فرضیه سه در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد. این یافته با نتایج پژوهش‌های سالاری فرد (۱۳۹۰)، مهدوی و غنیمتی (۱۳۸۱)، چتیدن (۱۹۴۲)، کومب واسلابی (۱۹۷۷) رین ومارکل (۱۹۷۸) هم خوان است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت مهارت‌های اجتماعی در جهت ارتقاء توانایی‌های روانی، اجتماعی هستند و درنتیجه سلامت روانی، جسمانی و اجتماعی را تأمین می‌کنند. آموزش مهارت‌های اجتماعی فرد را قادر می‌سازد تا دانش، ارزش‌ها و نگرش‌های خود را به توانایی‌های بالفعل تبدیل کند بدین معنا که بداند چه‌کاری باید انجام دهد و چگونه آن را انجام دهد.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین متغیر مهارت عدم پرخاشگری و رفتار تکانش گری با سازگاری تحصیلی در کل آزمودنی‌ها رابطه مثبت معناداری وجود دارد (r=۰/۳۶۶)؛ بنابراین فرضیه چهار در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد. این یافته با نتایج پژوهش‌های کومب واسلامبی (۱۹۷۷)، رین ومارکل (۱۹۷۸)، مایکلسون ودیگران (۱۹۸۲)، مورگان (۱۹۸۰) هم خوان است. در تبیین این فرضیه و پژوهش‌های انجام‌شده می‌توان چنین گفت: هر انسانی دارای ویژگی‌های شخصیتی و الگوهای رفتاری

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

گوناگونی است. یکی از ویژگی‌ها که نقش عمده‌ای در بقای انسان و سلامت روانی او دارد، سازگاری است. سازگاری به معنای سازش، همزیستی مسالمت‌آمیز، هماهنگی و خو گرفتن بوده و به او امکان می‌دهد تا انگیزه‌های کمبود فراروی خود را ارضا کند. فرد زمانی از سازگاری بهره‌منداست که بتواند میان خود و محیط اجتماعی‌اش رابطه سالم برقرار کرده و انگیزه‌های خود را ارضا کند در غیر این صورت وی را ناسازگار تلقی می‌کنیم.

همان‌گونه که در بخش بافته‌ها ملاحظه شد نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین متغیر مهارت اطمینان زیاد به خود داشتن با سازگاری تحصیلی در کل آزمودنی‌ها رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد (r=۰/۳۱۷)؛ بنابراین فرضیه پنج در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد. این یافته با نتایج پژوهش‌های سهرابی (۱۳۸۳)، لاگرکا وهمکاران (۱۹۷۹)، میلبرن (۱۹۷۴)، اتونوسکی (۱۹۷۹) هم خوان است. در تبیین این یافته می‌توان گفت: سازگاری مجموعه‌ای از رفتارهای آموخته‌شده است و ناسازگاری زمانی به وجود می‌آید که فرد مهارت‌های لازم برای تطابق با مشکلات روزمره زندگی را یاد گرفته باشد. به‌طورکلی فرایندهای یادگیری در بروز پاسخ‌های سازگارانه یا ناسازگارانه نقش اساسی دارد.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین متغیر مهارت ارتباط با همسالان با سازگاری تحصیلی در کل آزمودنی‌ها رابطه مثبت معناداری وجود دارد (r=۰/۳۲۷). بنابراین فرضیه شش در سطح معناداری P<۰/۰۰۱ تائید شد. این یافته با نتایج پژوهش‌های مالک (۲۰۱۱)، دورتی (۲۰۱۵)، امیت هال (۲۰۱۶)، محبی، نورالدین وند و مشتاقی (۱۳۹۰) هم خوان است. در تبیین این یافته می‌توان گفت هرچه فرد در ارتباط با همسالان خود در مدرسه و... مهارت بیشتری داشته باشد، پیشرفت تحصیلی بهتری خواهد داشت و بهتر از پس مشکلات خود برمی‌آید. ارتباط باعث می‌شود تا این مجموعه که برای رسیدن به اهدافی مشترک باهم تعامل برقرار می‌کنند وحدت پیدا کنند. خانواده منبع اصلی انتقال مهارت‌های اساسی، رفتارها، عادت‌ها و میراث فرهنگی به فرزندان است. در رابطه با فرضیه هفتم، در تبیین واریانس با توجه به نتایج به‌دست‌آمده ملاحظه می‌گردد که تعامل بین متغیرهای نظارت والدین و مهارت‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی وجود دارد. بهترین پیش‌بین‌ها درواقع متغیرهای مهارت رفتار اجتماعی مناسب و مهارت عدم رفتار اجتماعی مناسب و مهارت عدم پرخاشگری و نظارت والدین می‌باشند. در تبیین این یافته‌ها می‌توان دریافت که ترکیب هر چهار متغیر پیش‌بین، بهترین ترکیب پیش‌بینی کننده سازگاری تحصیلی دانش آموزان اول و دوم ابتدایی است. نتایج پژوهش حاضر ضرورت توجه به نقش عوامل خانوادگی ازجمله نظارت خانواده در سازگاری تحصیلی دانش آموزان ابتدایی را مورد تأکید قرار می‌دهد. به این خاطر که سازگاری تحصیلی با عوامل متعددی در ارتباط است، توجه به تعداد معدودی از متغیرها می‌تواند موجب تفسیرهای نادرست شده و استفاده از نتایج پژوهش‌ها را دشوار سازد. لذا در چنین پژوهش‌هایی می‌بایست نتایج مشاهده‌شده را با در نظر گرفتن تمامی تبیین‌های جایگزین تعبیر و تفسیر کرد. با انجام این پژوهش‌ها و مجموعه‌ای از اقدامات و خدمات روانی-اجتماعی، می‌توان امیدوار بود که کاهش قابل‌ملاحظه‌ای در افت پیشرفت تحصیلی و پیامدهای زیان‌بار آن شاهد باشیم.

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

منابع

- اشرف، پریچهر و شیخ الاسلامی، راضیه (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین ابعاد کنترل روانشناختی والدین و مهارت‌های اجتماعی دانشجویان دانشگاه شیراز، همایش ملی روان شناسی و سلامت با محوریت خانواده و زندگی سالم، شیراز
- رجب‌زاده، معصومه؛ علیزاده موسوی، ابراهیم؛ بیاضی، محمد حسن (۱۳۹۰). بررسی تأثیر قصه درمانی در کاهش کمرویی کودکان مقطع پیش دبستانی شهرستان تربت جام. مجله روانشناسی. دانشگاه فردوسی مشهد، ۴(۱)، ۱۲۰-۱۴۵.
- ریو، جان مارشال (۱۳۸۳). انگیزش و هیجان. ترجمه سید محمدی. تهران: نشر ویرایش.
- سادوک، ب. ج و سادوک و. آ. (۲۰۰۷). خلاصه روانپزشکی: علوم رفتاری بالینی – روانپزشکی، ترجمه ن. ا... پورافکاری (۱۳۹۱)، چاپ چهارم، تهران: انتشارات شهرآب.
- شجری، خدیجه و حجازی، مسعود (۱۳۹۸). نقش میانجی سازگاری تحصیلی در رابطه بین سبک های فرزند پروری والدین با بلوغ عاطفی و ناگویی خلقی در دانش آموزان دختر شهر زنجان. راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی، ۶ (۲)، ۲۵-۳۸.
- علی آبادی، زهرا و حسینی، سعیده السادات (۱۳۹۶). رابطه سبک های فرزند پروری والدین با مهارت‌های اجتماعی فرزندان، کنفرانس بین المللی روانشناسی، مشاوره، تعلیم و تربیت، مشهد،
- فلاح، سمانه (۱۳۹۸). بررسی رابطه ی شیوه‌های فرزند پروری والدین با تربیت جنسی و مهارت اجتماعی دانشجویان کارشناسی رشته علوم تربیتی دانشگاه پیام نور شهرفسا، پنجمین کنفرانس بین المللی پژوهش در روانشناسی، مشاوره وعلوم تربیتی
- یاسایی، مهشید (۱۳۸۹). رشد و شخصیت کودک. (ویرایش دهم). تهران: انتشارات پایا.
- Aryn, M., Dotterer, K. (2015). Lowe Perceived discrimination, parenting, and academic adjustment among racial/ethnic minority adolescentsOriginal. Journal of Applied Developmental Psychology 41, 71-77.
- Chaplin, J.P. (1985). Dictionary of Psychology. Second edition. New York: Dell;
- Dorothy E.A., Edith N. N., Joachim C. O., Elsie C. U. (2015) .parenting Styles and Attention Deficit Hyperactivity Disorder asmCorrelates of Academic Journal of Applied Developmental Psychology, 41, 71-77.
- Emmett, H., James, C. (2016). Childhood Social Skills as Predictors of Middle School Academic Adjustment, The Journal of Early Adolescence, 37(6), 6, 08-24.
- Meldrum RC, Young JT, Weerman FM (2009). Reconsidering the effect of self-control and delinquent peers: Implications of measurement for theoretical significance. Journal of Research in Crime and Delinquency.
- Rahmati, F., Niknami, S.H., Farmanbar, R., Ahmadi, F., Jafari, M. (2010). Family and its role in HIV risk behaviors: A qualitative study. Gilan University of Medical Sciences, 20(77), 69- 80. [Persian).
- Wang B. (2013).The influence of parental monitoring and parent–adolescent communication on Bahamian adolescent risk involvement: A three-year longitudinal examination. Social Science &Medicine, 97, 161- 169.
- Nikooyeh, F., Fathabadi, J. (2017).the mediating role of social skills and sensation seeking in the relationship between trait emotional intelligence and school adjustment in adolescentsOriginal Research Article, Journal of Adolescence, 59, 45-50.

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]

- Shokri, O., Kadivar, P., Farzad, V., Sangari, A.A., Zeinabadi, HR., Ghanai, Z. (2006-2007). The rolr of socio- economicstatus, learning approaches and thinking styles on university students' academic achievement: Introducing causal models].Psychological Studies, 2(3,4), 139-60. [Persian].

مجله پیشرفت های نوین در علوم رفتاری

[Downloaded from ijndibs.com on 2026-11-14]